

سمای صدر اسلام

«اعلام»

مؤلف
علی شهبازی

کتابخانه
موسسه
تربیتی
و
پژوهشی
اسلام

شهبازی، علی، ۱۳۲۵ -

سیمای صدر اسلام (اعلام) // نویسنده علی شهبازی، ویراستار مهدی شهبازی. - تهران: انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران (نشر اجا)، ۱۳۹۲.
۸۸۰ ص: عکس (رنگی). - (نشر اجا، ۱۸۹)

ISBN ۹۷۸-۹۶۴-۶۲۹۷-۶۲-۳

شابک: ۱۵۰۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیفا.

۱. محمد(ص) - پیامبر اسلام - ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ق. - دایرة المعارف‌ها. ۰۲ اسلام - تاریخ - از آغاز تا

۱۱ق. - دایرة المعارف‌ها. الف. شهبازی، مهدی، ۱۳۵۸ - ویراستار. ب. انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی ارتش

جمهوری اسلامی ایران. ج. عنوان.

کتابخانه ملی ایران ۳۱۶۲۵۸۲

۲۹۷/۹۳۶

۱۳۹۲ ۹س/ش BP۲۴/۲

● سیمای صدر اسلام (اعلام)

- ◆ پدیدآورنده : علی شهبازی
- ◆ ویراستار : مهدی شهبازی
- ◆ حروفچین و صفحه‌آرا : محمد سلگی
- ◆ ناظر چاپ : علی اعوانی
- ◆ لیتوگرافی و چاپ : طراوت/مجاب
- ◆ نوبت و سال چاپ : اول / ۱۳۹۲
- ◆ شمارگان : ۳۰۰۰ نسخه
- ◆ بها : ۱۵۰۰۰ تومان
- ◆ ناشر : انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی ارتش (نشر اجا)
- ◆ شابک : ISBN ۹۷۸-۹۶۴-۶۲۹۷-۶۲-۳

تلفن مراکز پخش

تهران: ۰۹۱۲۸۱۸۲۰۳۲

تهران: ۰۹۱۲۲۰۴۲۱۷۱

مشهد: ۰۹۱۵۱۰۵۶۹۷۲

قم: ۰۹۱۲۷۵۸۰۵۸۸

نشانی: تهران - نشر اجا - صندوق پستی ۳۳۷۶ - ۱۶۷۶۵

تلفن ۸۱۹۵۳۳۸۱، ۸۸۴۷۵۵۰۳ دورنگار: ۸۸۴۷۵۵۰۳

مرکز عرضه محصولات فرهنگی ارتش: ۳۳۳۰۹۱۱۸، ۳۲۹۳۹۱۲۴

وبگاه: www.aja.ir

نشانی الکترونیکی: nashr@aja.ir

«کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است»

اهداء به :

مجموعه حاضر، شرحی مختصر، گویا و مستند از حیات افتخارآمیز و لحظات و دقائق پُرفراز و نشیبِ زندگی گهربار، مجاهدات و ایثارگری‌های مُنْجیِ عالمِ بشریت و رسول گرامیِ اسلام، حضرت محمد مصطفی ﷺ و رویدادهای مرتبط با آن، جهت نجاتِ بشریت و رهائیِ انسان از شرک و بُت پرستی، کُفر، نفاق، بردگی و اسارت، جَهل و خُرافات است که با بضاعتی مُزجاء قلمی گردیده و به مثابهٔ نَمی از یم، به پیشگاهِ آن حضرت تقدیم می گردد.

به نام خدا

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ

پیشگفتار

تاریخ، میراث ماندگار و بی بدیل بشریت و ثمره رفتار، حوادث، سرگذشت و فرجام نسل‌هائی است که به بهای جان و فَنایِ عُمرِ آنان، در طول قرون متمادی حاصل گردیده و کلیه تجارب و اندوخته‌های گذشتگان در شب و فرازهای گوناگون را در اختیار ما قرار می‌دهد.

بررسی عوامل تأثیرگذار و مطالعه نکات قوت و ضعف و چگونگی ارتقاء و پیشرفت و یا انقراض و اضمحلال امت‌های گذشته، برترین راهگشای تجربه شده جهت بهره‌گیری انسان عصر حاضر بوده و می‌تواند ما را در مسیر تعالی، ترقی و نیل به اهداف عالیه رهنمون ساخته و از تکرار خطای پیشینیان مصون دارد.

عرب دوران جاهلیت، رُخدادهائی از قبیل تنافرات، تعصبات قومی، ستیزه‌جویی‌ها و کینه‌ورزی‌های مُتبعث از کِبَر، حَسَد، خودخواهی، افزون طلبی، دورویی و ... را تحت عنوان ایام العرب حفظ می‌کرد. این داستان‌ها که غالباً حوادث طبیعی؛ جنگ افروزی‌های قبایل بزرگ، اجحاف، ظلم و تجاوز به سایر طوائف را نیز شامل می‌گردید، همیشه با خیال‌پردازی‌های شاعرانه و خودستائی‌های اغراق‌آمیز همراه بوده است.

با ظهور اسلام و انتشار آموزه‌های دینی و تعالیم نبوی، توجّه به اهمّیت تاریخ و نگارش مستند آن، تدریجاً نهادینه گردید زیرا در بسیاری از آیات قرآن کریم، ضمیم بیان سرگذشت اُمّت‌ها و اقوام گوناگون، علل شکوفائی و یا انحطاط آنان تشریح گردیده است. هدف از ذکر قصص قرآنی برخلاف آنچه در دوران جاهلیت رواج داشته، داستان‌سرایی نبوده بلکه ابلاغ و اجرای فرامین الهی، ارشادات اخلاقی تربیتی، حکمت‌های متعالی و احکام اسلامی مد نظر قرار گرفته

است.

با گسترش روزافزون اسلام و آشنایی بیشتر مردم با قرآن و حدیث ،
 اصحاب رسول گرامی اسلام ﷺ و تابعین ، به وقایع نگاری و شرح مغازی
 آن حضرت رو آوردند .

خداوند تبارک و تعالی ، اهمیّت تاریخ را در آیات متعددی از
 قرآن مجید مورد تأکید قرار داده و فی المثل در آیه ۱۱۱ از سوره یوسف
 می فرماید :

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةً لِأُولِي الْأَلْبَابِ .

همانا صاحبان بصیرت و عقل می توانند از داستان های پیشینیان عبرت بگیرند .

در آیه ۴۲ از سوره روم نیز آمده است :

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ
 كَانْ أَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ

بگو در زمین سفر کرده و سرانجام کسانی را که قبل از شما زندگی می کردند
 بررسی کنید ! در حالی که اکثر آنان مشرک بودند .

در راستای این تدبیر الهی ، اکثر آیات داستان های تاریخی آخرین کتاب مُنَزَّل ،
 مُؤَكِّدًا عباراتی از قبیل أَفَلَا يَعْقِلُونَ ، أَفَلَا يَتَفَكَّرُونَ و ... خاتمه یافته است .

مولای متقیان حضرت علی (علیه السلام) در نامه ای خطاب به فرزندشان امام حسن (علیه السلام) ،
 ضرورت نگرش و تفکر درباره زندگی گذشتگان را مورد تأکید
 قرار داده است :

أَيُّ بَنِيَّ ! إِنِّي وَإِنْ لَمْ أَكُنْ عُمِرْتُ عُمَرُ مَنْ كَانَ قَبْلِي ، فَقَدْ نَظَرْتُ
 فِي أَعْمَالِهِمْ وَفَكَّرْتُ فِي أَخْبَارِهِمْ وَسِيرَتُهُمْ فِي أَثَارِهِمْ حَتَّى حُدَّتْ كَأَحَدِهِمْ .
 بَلْ كَأَنِّي بِمَا انْتَهَى إِلَيَّ مِنْ أُمُورِهِمْ قَدْ عُمِرْتُ مَعَ أَوَّلِهِمْ إِلَى آخِرِهِمْ . نهج البلاغه ، نامه ۲۱

بسم ! درست است که من به اندازه تمام انسان های پیش از خود ، عمر نکرده ام ،
 اما در کارهایشان نگرسته و سرگذشتشان را اندیشیده و در آنچه از آنان مانده ، مطالعه کردم
 تا آنجا که همانند یکی از پیشینیان شدم بلکه با اخباری که از کارهایشان به دست آوردم ،
 گویی با اولین و آخرینشان بسر برده ام .

بررسی شرح حال مردان بزرگ ، مُصلحان جهانی و به ویژه تأمل و دقت نظر در دقائق و لحظات زندگی افتخارآمیز و غرورآفرین اشرف مخلوقات ، رسول ختمی مرتبت ، حضرت محمد مصطفی ﷺ و تفکر در رُخدادهای دوران پس از بعثت و هجرت و تصمیمات اتخاذ شده ایشان در شرایط گوناگون و ارائه ساختاری اسلامی توسط آن شاهکار آفرینش و منجی عالم بشریت برای حل مشکلات و مصائب پیش روی انسان ، که متأسفانه در آن زمان از هر سو مورد حمله همه جانبه مشرکین و کفار حق ستیز و هواداران جاهل و گمراه آنان قرار می گرفت و هم اینک نیز دشمنان سوگند خورده ای دارد ، می تواند به عنوان اصیل ترین و صحیح ترین راه کار ، مورد بهره برداری نسل حاضر قرار گیرد .

در شرایط فعلی نیز سرچشمه و منشاء کلیه نشانه ها و اثرات حیات بخشی که در دنیای اسلام مشاهده می گردد ، مستقیماً و یا به تلویح ، یادآور رفتار و گفتار پیامبر ﷺ ، اصحاب و یاران راستین آن حضرت می باشد .

بدیهی است عدم آگاهی و دور ماندن بشریت و مخصوصاً جهان اسلام از تاریخ سرنوشت ساز دوران بعثت و سال های آغازین هجرت ، به مثابه جدائی از هویت اصیل اسلام راستین و معایر با تدابیر و احکام الهی بوده و همین امر همه تضادها ، اختلافات و منازعات فی مابین فرق اسلامی را که مُتبعث از رسوبات دوران جاهلیت ، تکبر و خودپسندی انسان ها می باشد ، موجب گردیده و به تعبیر عارف نامدار ، حافظ شیراز :

جنگ هفتاد و دو ملت همه را عذر بنه

چون ندیدند حقیقت ره افسانه زدند

اگرچه عدم اطلاع و بیگانگی اقوام غیرمسلمان با اساطین جهان اسلام ، چندان دور از ذهن نیست اما غریب و ناشناس ماندن و یا غیرمألوف بودن

آنان در بین ما مسلمانان و مَآلاً عدم پیروی از گفتار و رفتارشان که ریشه در اسلام ناب دارد، فاجعه‌ای جبران‌ناپذیر بوده و مسلمین را به وَرْطَةُ نِفَاق، شِقَاق، سوءِ اخلاق و هلاکت افکنده و یا خواهد افکند و این در حالی است که همه ما خود را پیرو حقیقی مولای متقیان امام علی (علیه السلام) و اصحابی نظیر سلمان پاک، ابوذر، عمار، مقداد، خُجَرو ... می‌دانیم، چرا که آنان در راه اسلام عزیز و پیروی از رسول ختمی مرتبت، حضرت محمد بن عبدالله (صلی الله علیه و آله)، گوی سبقت را از همگان ربوده و در تمامی جهات انسانیت، فارغ از زنجیره‌های هَوی و هَوَس و عُلقه‌های تَعِیْن و تَعِیْش، به چشمه زلال اسلام ناب دست یازیده‌اند.

تابحال کُتُب فراوانی جهت آشنا ساختن مسلمانان با تاریخ صدر اسلام و شخصیت‌های برجسته و تأثیرگذار آن نگاشته شده که هریک به نحوی در جهت رفع نیاز مسلمین، مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد، اگرچه معدودی از مؤلفین نیز با سوء استفاده از عطش مسلمانان به تعالیم عالیه اسلام ناب، محتوای نوشته‌های خود را با تعصبات قومی و گرایش‌های فرقه‌ای آمیخته و ارائه داده‌اند.

کتاب حاضر حاوی اَهَمّ رویدادهای سرنوشت‌ساز صدر اسلام، همراه با اسامی شخصیت‌ها و سایر افراد مؤثر در آن بوده و تدابیر، رهنمودها و سرانجام، تصمیمات اجرائی رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و اصحاب ایشان در صحنه‌های گوناگون را بازگو می‌کند تا از این طریق بتوان به زوایای روحی، گفتار و کردار آن حضرت که به عنوان شایسته‌ترین مخلوق عالم امکان و نفسی مطمئنه، جامعه عقب‌مانده و بی‌فرهنگ حجاز را در بطن پلیدی‌ها و رذالت دوران جاهلیت، هدایت و راهنمایی می‌فرمودند، دست یافت.

اطلاع از شرح حال شخصیت‌های مذکور در کتاب سیمای صدر اسلام، ما را با رفتار و اندیشه‌های آشکار و پنهانی مواجه می‌سازد که شاید تاکنون، خواسته و یا ناخواسته، تصوّر صحیحی از آنان وجود

نداشته ، زیرا در این کتاب حَتّی المقدور سعی شده است که موقعیت ، منزلت ، چهره و نقش حقیقی حاضرین در تاریخ صدر اسلام ترسیم گردد .

از آنجا که اشتغالات فراوان مردم و شاخه های گسترده و متفاوت علوم جدید ، گاهاً فرصت مطالعه فرهنگ های اعلام چندجلدی را از آنان سلب می نماید ، لزوم کتابی تک جلدی ، جامع و متکی به اسناد و مدارک دست اول شیعه و سنی ، مورد وثوق و نزدیک به دوران صدر اسلام ، تا حدود زیادی رافع نیاز ضروری آنان خواهد بود .

اگرچه نباید ادعا نمود که با بهره گیری از کتاب حاضر و حَتّی کُتب مفصل تر ، می توان همه دوران صدر اسلام را درنور دید لکن مطالعه این کتاب ، زمینه آشنایی با وضعیّت و شرایط بخش های مهم تاریخ مذکور را مهیا خواهد کرد .

جهت استفاده خوانندگان عزیز که خواستار آشنایی با سلسله انساب رسول خدا ﷺ و شخصیّت های جهان اسلام و عرب می باشند ، نمودار نسبتاً جامعی از آن در پایان کتاب آمده است .

این کتاب با نثری روان و سلیس به شرح حوادث پرداخته و جهت حرکت گذاری اسامی نامائوس ، زمان بسیاری صرف گردید ، مع الوصف تعدادی از نام ها وجود دارد که حَتّی در کتب معتبر و موثق نیز با اِغرابی متفاوت نوشته شده است .

علی رغم چندین سال تلاش و دقت زائد الوصفی که برای تهیه کتاب سیمای صدر اسلام به عمل آمده ، مع هذا اذعان داریم که حاصل کار ، عاری از نقص و اشتباه نبوده و لذا با عنایت به سعه صدر علمای اسلام ، اساتید تاریخ ادیان و پژوهشگران این عرصه ، راهنمایی های آنان را برای رفع هر گونه سهو و کاستی ، به دیده منت می نهیم .

در خاتمه از همراهی همکاران ارجمندمان ، آقای علی مرادی که علی رغم مشغله فراوان ، مخلصانه ، با دقت نظر و حُسن سلیقه ،

در نظم و نسق بخشیدن به مطالب کتاب و آیات قرآن کریم ، خصوصاً ارائه طرحی جدید برای نمودار سلسله انساب همت گماشت و آقای محمد سلگی که در طراحی های رایانه ای ، ماشین نویسی و تنظیمات کتاب ، بسیار تلاش کرده و با نهایت صبر و شکیبایی ، توانائی خود را به نحو قابل تمجیدی ارائه نمود و همچنین از آقایان تقی زاده ، خلجی و همه کسانی که به طرُق گوناگون ، اینجانب را در تهیه این کتاب یاری فرمودند ، تشکر و امتنان دارم .

از اعضای خانواده و به ویژه همسر متدین و فداکارم که محیط مستعد و آماده ای را برای تهیه کتاب حاضر فراهم آورده و ممارست و صرف وقت چندین ساله اینجانب را تحمّل نمودند ، سپاسگزاری کرده و اجر آنال را از خداوند بزرگ خواستارم .

و سخن آخر :

ستایش مخصوص خدائی است که ما را جزو اُمّت پیامبر ختمی مرتبت ﷺ و مخاطب دستورات قرآن کریم قرار داد و با عالی ترین معارف آشنا نموده و امکان تهیه و انتشار کتاب « سیمای صدر اسلام » را نصیبمان فرمود .
از پیشگاه قادر متعال توفیق همه علماء ، بزرگان و نویسندگان مسلمان و متعهد را خواهانیم .

بار الها ! ارواح پاک پدران و مادرانمان را از جنة فیاض الهی سیراب گردان و ما و فرزندانمان را از صلحاء و بیروان صدیق رسول خدا ﷺ و اهل بیت شریف آن حضرت قرار ده ! انشاء الله .

علی شهبازی

سیزدهم جمادی الاول سال ۱۴۳۴ هجری قمری
مطابق با پنجم فروردین ماه سال ۱۳۹۲ هجری